

Rapport gemeentelijke ombudsman

inzake de klacht van de heer T., wonende te Rotterdam
over het college van burgemeesters en wethouders van de gemeente Rotterdam,
cluster Werk en Inkomen

Dossiernummer: 2017.951
Datum: 1 juni 2018

Samenvatting

De heer T. wil 2 kwesties door de rechtbank laten beoordelen. Hij dient daarom in 2016 een beroepschrift en een verzoekschrift in bij de rechtbank Rotterdam. Voor het beoordelen van dergelijke kwesties brengt de rechtbank griffierecht in rekening. Dat is op grond van landelijke wetgeving.

De heer T. heeft een bijstandsuitkering en kan de nota's voor het griffierecht niet zelf betalen. Hij dient direct nadat hij de nota's heeft ontvangen bij de gemeente aanvragen bijzondere bijstand in voor de betaling van de griffierechten en stuurt de nota's mee. Na 4 weken ontvangt de heer T. aanmaningen van de rechtbank. Hij stuurt deze meteen door naar de gemeente met het verzoek om snel een besluit te nemen op zijn aanvragen om bijzondere bijstand voor de aan hem opgelegde griffierechten. Hij krijgt echter geen reactie.

Na de uiterste betalingstermijn is het griffierecht voor beide zaken niet voldaan. De rechtbank Rotterdam verklaart de heer T. in beide zaken niet-ontvankelijk. Ook dat is op grond van landelijke wetgeving.

De gemeente kent de heer T. ruim na de uiterste betalingstermijn en ruim buiten de wettelijke afhandelingstermijn van 8 weken de aangevraagde bijzondere bijstand toe voor de betaling van de griffierechten. Maar dat kan de heer T. niet meer baten. De heer T. vindt het de schuld van de gemeente dat hij niet-ontvankelijk is verklaard en zijn zaken door de rechtbank niet inhoudelijk zijn beoordeeld. Hij dient een klacht in bij de ombudsman.

Op basis van het onderzoek concludeert de ombudsman dat de klacht van de heer T. gegrond is. Het is niet behoorlijk dat de gemeente de aanvraag voor bijzondere bijstand niet op tijd behandelde, terwijl de gemeente op de hoogte was van de gevolgen van het niet tijdig betalen van het griffierecht.

De ombudsman ziet aanleiding om aan zijn oordeel 2 aanbevelingen te verbinden.

- 1. Breng de termijn voor afhandeling van aanvragen bijzondere bijstand voor griffierechten zoveel mogelijk in overeenstemming met de dwingendrechtelijke bepalingen van nationaal recht: handel deze aanvragen binnen 4 weken af.*
- 2. Vermeld op de website van de gemeente Rotterdam onder Wonen en Leven/ Bijzondere Bijstand dat het overeenkomstig artikel 6 Beleidsregels bijzondere bijstand Rotterdam 2016 mogelijk is om bijzondere bijstand aan te vragen voor de eigen bijdrage kosten rechtsbijstand en griffierechten en hoe de procedure in zijn werk gaat.*

In haar reactie op de eerste aanbeveling laat de gemeente weten dat voor haar de wettelijke termijn van 8 weken leidend is voor de behandeling van een aanvraag bijzondere bijstand voor griffierechten. Als de gemeente in staat is de aanvraag sneller te behandelen zal ze dit doen. Daarnaast kan de rechtbank de hardheidsclausule toepassen.

De ombudsman betreurt dit standpunt. De wettelijke termijn van 8 weken die de gemeente heeft om een aanvraag te beoordelen is een uiterste termijn. Aanvragen voor bijzondere bijstand voor griffierecht zijn betrekkelijk eenvoudig, dus snel, te beoordelen en zijn voor betrokkenen van groot belang. De mogelijkheid om een zaak aan een onafhankelijke rechter te kunnen voorleggen is een onvervreemdbaar grondrecht. Dat wordt door de gemeente niet gerespecteerd. De gesuggereerde oplossing kan tot niets leiden. Redelijkerwijs kan immers van de rechtbank niet verwacht worden dat zij afwijkt van landelijke wetgeving. Een hardheidsclausule is bedoeld voor zeer bijzondere omstandigheden. De ombudsman kan zich niet voorstellen dat het stilzitten van de gemeente zo'n bijzondere omstandigheid kan zijn.

Met instemming neemt de ombudsman er kennis van dat de wethouder de 2^e aanbeveling overneemt.

Inleiding

De heer T. dient begin 2016 een beroepschrift en een verzoekschrift in bij de rechtbank Rotterdam. Het gaat om twee verschillende zaken, te weten, een bestuursrechtelijke kwestie en een civielrechtelijke aangelegenheid. Van de griffie van de rechtbank ontvangt hij 2 nota's voor het door hem te betalen griffierecht: een nota van € 168 voor de zaak met het beroepschrift en een nota van € 79 voor de zaak met het verzoekschrift. Beide nota's dateren van 19 april 2016. De bedragen moeten binnen 4 weken, en dus uiterlijk op 16 mei 2016, bij de griffie van de rechtbank zijn ontvangen. In de nota's staat dat indien het griffierecht niet op tijd wordt betaald, de heer T. in beide zaken niet-ontvankelijk zal worden verklaard.

De heer T. heeft een bijstandsuitkering en geen geld om het griffierecht te betalen. Daarom dient hij per e-mail van 23 april 2016 twee aanvragen voor bijzondere bijstand in. Bij zijn aanvraag voegt hij de nota's van de rechtbank.

Bijzondere bijstand is een voorziening op grond van de Participatiewet. Op grond van die wet kunnen personen van wie het inkomen te laag is, in bijzondere gevallen voor bijstand in aanmerking komen. Volgens de beleidsregels van de gemeente Rotterdam kan voor griffierechten en de eigen bijdrage rechtsbijstand bijzondere bijstand worden verleend.

In mei en juni 2016 stuurt de heer T. de door hem ontvangen aanmaningen van de rechtbank door naar de gemeente en hij vraagt wanneer de gemeente de aanvragen af gaat handelen. Op 19 juli 2016 verklaart de rechtbank, Team Bestuursrecht, het beroep van de heer T. niet-ontvankelijk omdat het griffierecht van € 168 niet op tijd is betaald. Op 31 augustus 2016 kent de gemeente de bijzondere bijstand toe. In het besluit geeft de gemeente aan dat zij het griffierecht naar de rechtbank over zal maken. Op 7 september 2016 verklaart de rechtbank Rotterdam, Team handel, de heer T. niet-ontvankelijk in zijn verzoekschrift omdat de griffier het griffierecht niet tijdig had ontvangen.

De heer T. vindt dat het de schuld van de gemeente is dat zijn beroepschrift en verzoekschrift niet ontvankelijk zijn verklaard en dient een klacht in.

Naar aanleiding van de klacht, de interne klachtbehandeling en de resultaten van het onderzoek stelde de ombudsman zijn bevindingen op met een voorlopig oordeel en aanbevelingen. Klager en de gemeente hebben daarop gereageerd. De ombudsman stelt nu zijn oordeel definitief vast.

Bijlage en onderdeel van deze bevindingen is een overzicht van de interne en externe klachtbehandeling.

Klacht

De klachten van de heer T. zijn als volgt samengevat:

Klacht 1 De gemeente heeft te laat op mijn aanvraag om bijzondere bijstand beslist met als gevolg dat ik het griffierecht in twee rechtszaken niet (tijdig) heb kunnen betalen en ik in die zaken niet-ontvankelijk werd verklaard.

Klacht 2 De gemeente heeft mijn klacht daarover niet behandeld. Ook heeft ze de termijnen voor afhandeling van mijn klachten overschreden.

Bevindingen

De ombudsman gaat uit van de volgende feiten, omstandigheden en standpunten.

1. Begin 2016 dient de heer T. een beroepschrift en een verzoekschrift in bij de rechtbank Rotterdam. Het gaat om 2 verschillende rechtszaken, een bestuursrechtelijke en een civiele aangelegenheid.
2. In de zaak waarin de heer T. een beroepschrift heeft ingediend, ontvangt hij een nota van € 168 (gedateerd 19 april 2016) van de griffie van de rechtbank. In de nota staat dat het bedrag uiterlijk vier weken na 19 april 2016 op de rekening van de griffie moet zijn bijgeschreven. In de nota staat dat indien het griffierecht niet op tijd is betaald, de heer T. het risico loopt dat zijn beroepschrift niet-ontvankelijk zal worden verklaard.
3. In de zaak waarin hij een verzoekschrift heeft ingediend, ontvangt de heer T. een nota van € 79 (eveneens gedateerd 19 april 2016) van de griffie van de rechtbank. In de nota wordt vermeld dat het bedrag uiterlijk op 16 mei 2016 op de rekening van de griffie moet zijn bijgeschreven. Anders loopt de heer T. ook in deze zaak het risico dat de rechtbank zijn verzoekschrift niet inhoudelijk in behandeling neemt.
4. De heer T. vraagt bij de gemeente Rotterdam per e-mail van 23 april 2016 2 keer bijzondere bijstand voor het griffierecht aan. Bij zijn aanvragen voegt de heer T.

kopie van de nota's van de griffie. Daarop staat dat hij de griffierechten uiterlijk 16 mei 2016 moet betalen.

5. De rechtbank stuurt de heer T. op 17 mei 2016 een 'Eerste Aanmaning' dat het griffierecht van € 79 voor de behandeling van het verzoekschrift nog niet ontvangen is. In deze aanmaning wordt de heer T. verzocht het verschuldigde bedrag binnen 14 dagen na dagtekening van de aanmaning alsnog te betalen.
6. Op 18 mei 2016 stuurt de rechtbank de heer T. een 'Herinnering' omdat het griffierecht van € 168 voor de behandeling van het beroepschrift nog niet ontvangen is. In de herinnering leest de heer T. dat het bedrag aan griffierecht binnen vier weken na dagtekening van de herinnering alsnog moet worden betaald. In de herinnering wordt vermeld dat indien het griffierecht niet op tijd is betaald, de heer T. het risico loopt dat zijn beroepschrift niet-ontvankelijk wordt verklaard. De herinnering vermeldt ook: *"Hierna krijgt u geen nieuwe gelegenheid om het griffierecht te betalen."*
7. De heer T. mailt de 'Eerste Aanmaning' en 'Herinnering' beide op 20 mei 2016 door naar de gemeente. In deze e-mails schrijft hij: *"Ik verzoek u vriendelijk doch dringend de rekening te betalen. Omdat ik zelf niet in staat ben om het te betalen, wordt mijn recht op een eerlijke gang naar de rechter belemmerd als er niet op tijd betaald wordt."*
8. In reactie op de e-mails van de heer T. van 20 mei 2016 mailt een medewerker van de gemeente hem op 23 mei 2016: *"Deze aanvraag is op 09-05-2016 bij ons binnengekomen. Hierna hebben wij 8 weken de tijd om deze af te handelen. Helaas is hier geen spoed van te maken!!"*
9. Op 31 mei 2016 stuurt de rechtbank de heer T. een 'Tweede Aanmaning'. Het griffierecht van € 79 voor de behandeling van het verzoekschrift is nog steeds niet betaald. De rechtbank verzoekt de heer T. het verschuldigde bedrag binnen 14 dagen na dagtekening te betalen. Als het bedrag niet tijdig op de bankrekening van de griffie is bijgeschreven draagt de rechtbank de vordering ter incasso over aan de deurwaarder.
10. De heer T. mailt deze 'Tweede Aanmaning' op 8 juni 2016 door naar de gemeente.

11. In een brief van 14 juni 2016 vraagt de gemeente aan de heer T. om met betrekking tot de aanvraag om bijzondere bijstand van 25 april 2016 de nota van de griffie van € 98 toe te sturen.
12. In zijn e-mail aan de gemeente van 17 juni 2016 reageert de heer T. op de brief van de gemeente van 14 juni 2016. Daarin merkt hij op dat hij op 23 april 2016 2 aanvragen om bijzondere bijstand heeft verstuurd en dat het gaat om € 168 respectievelijk € 79. Bij de e-mail voegt hij nogmaals kopie van de beide nota's van de griffie. Hij sluit de e-mail af met: *"Graag ontvang ik van u een reactie omdat het bedrag van 98 euro bij mij voor enige verwarring heeft gezorgd."*
13. Bij uitspraak van 19 juli 2016 verklaart de rechtbank Rotterdam, Team Bestuursrecht, het beroep van de heer T. niet-ontvankelijk. Reden is dat het griffierecht van € 168 niet op tijd is betaald. De rechtbank overweegt onder andere: *"Het vermelde bedrag is niet binnen de gestelde termijn op de rekening van de rechtbank bijgeschreven of ter griffie gestort. Niet is gebleken dat redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat eiser in verzuim is geweest."*
14. Bij brief van 31 augustus 2016 besluit de gemeente Rotterdam positief op de beide aanvragen om bijzondere bijstand van de heer T.. De gemeente schrijft: *"U krijgt € 247. Deze bijzondere bijstand is een gift. U hoeft het niet terug te betalen."* En: *"Wij maken het bedrag direct over op de rekening van de griffie (...)".* (Het bedrag is een optelling van € 168 + € 79).
15. Bij beschikking van de rechtbank Rotterdam, Team handel, van 7 september 2016 wordt de heer T. niet-ontvankelijk verklaard in zijn verzoek. Reden is dat het griffierecht van € 79 niet op tijd is betaald. De rechtbank overweegt onder andere: *"T. was bij de indiening van zijn verzoekschrift griffierecht verschuldigd. Onderhavig verzoek is bij de rechtbank ingekomen op 31 maart 2016, ingevolge waarvan verzoeker uiterlijk 28 april 2016 het griffierecht diende te voldoen. T. heeft het griffierecht niet voldaan. T. is, hoewel daartoe rechtsgeldig opgeroepen, niet ter zitting verschenen. T. heeft derhalve geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om zich uit te laten over het niet tijdig voldoen van het verschuldigde griffierecht. Niet is gebleken van een omstandigheid op grond waarvan de toepassing van artikel 282a lid 2 Rv zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard."*
16. De heer T. is ontevreden over deze gang van zaken. Hij dient op 21 september 2016 een klacht in bij de gemeente omdat hij vindt dat hij door de traagheid van

de gemeente bij de behandeling van zijn aanvragen om bijzondere bijstand niet-ontvankelijk is verklaard in zijn rechtszaken.

17. De gemeente behandelt de klacht van de heer T. aanvankelijk als een verzoek om schadevergoeding af. De gemeente kent dat verzoek om schadevergoeding bij brief van 10 november 2016 toe. Omdat de behandeling van de aanvraag om bijzondere bijstand langer heeft geduurd dan de daarvoor geldende termijn van 8 weken, wordt aan de heer T. een bedrag aan wettelijke rente toegekend. Volgens de gemeente had zij uiterlijk op 4 juli 2016 op de aanvragen van de heer T. behoren te beslissen. De schadevergoeding wordt echter niet aan de heer T. uitbetaald omdat het om minder dan 10 euro gaat.
18. Nadat de heer T. een klacht indient bij de ombudsman, verzoekt de ombudsman bij brief van 29 november 2016 aan de gemeente om alsnog de klacht van de heer T. te behandelen. De gemeente reageert vervolgens bij brief van 17 januari 2017 op de klacht van de heer T. van 21 september 2016.
19. Op de website van de gemeente Rotterdam levert de zoekterm: 'bijzondere bijstand griffierechten' of 'griffierechten' geen resultaten op over de mogelijkheid van het doen van een aanvraag voor bijzondere bijstand ten behoeve van de betaling van griffierechten. Op de pagina 'bijzondere bijstand' staat bij het overzicht van kosten waarvoor de gemeente bijzondere bijstand geeft of leent, niets over griffierechten vermeld.¹

Standpunt klager

20. De gemeente heeft te lang gedaan over de behandeling van mijn aanvragen om bijzondere bijstand. Ik heb de aanvragen op 23 april 2016 naar de gemeente gemaild. Pas op 31 augustus 2016 neemt de gemeente een besluit op de aanvraag. Het heeft dus meer dan 4 maanden geduurd.
21. Ik heb de aanvragen, de nota's en de aanmaningen en herinneringen van de griffie steeds meteen naar de gemeente doorgestuurd. De gemeente wist dus dat mijn verzoek en beroep niet-ontvankelijk zouden worden verklaard als het griffierect niet op tijd zou worden betaald. Toch wilde de gemeente geen spoed achter de behandeling van mijn aanvragen zetten.

¹ <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/bijzondere-bijstand/> geraadpleegd op 5 januari 2018

22. De gemeente vindt het ten onrechte niet haar probleem dat de uiterste termijn voor betaling van het griffierecht niet aansluit bij de termijn voor behandeling van aanvragen om bijzondere bijstand die voor de gemeente geldt. Ze vindt het ten onrechte mijn verantwoordelijkheid om het griffierecht op tijd betalen. Het probleem is nu juist dat ik daar de middelen niet voor had en daarom was aangewezen op bijzondere bijstand.
23. Door de trage afhandeling van mijn aanvragen om bijzondere bijstand door de gemeente wordt mijn gang naar de rechter belemmerd. Ik ben immers afhankelijk van de zorgvuldigheid en voortvarendheid waarmee de gemeente mijn aanvragen behandelt.

Standpunt gemeente

24. De klacht van de heer T. dat de termijn van 8 weken voor de behandeling van de aanvragen om bijzondere bijstand is overschreden, is gegrond. De gemeente had uiterlijk op 4 juli 2016 op zijn aanvragen moeten beslissen². Voor deze gang van zaken worden aan de heer T. excuses aangeboden.
25. De gemeente kan zich echter niet conformeren aan de door de griffie van de rechtbank gestelde termijnen voor de betaling van het griffierecht. Betaling van het griffierecht binnen de door de griffie gestelde termijnen komt voor eigen rekening en risico van de heer T.. Als de gemeente zich wel zou conformeren aan de termijnen van de griffie zou immers sprake zijn van willekeur in het beoordelen / prioriteren van de aanvragen om bijzondere bijstand.
26. De griffie is niet de enige instantie die gevolgen verbindt aan niet-tijdige betaling van nota's. Telefoon- en energiemaatschappijen dreigen met afsluiting, een zorgverlener of leverancier schort zijn diensten op als niet betaald is, etc. Gelet op de hoeveelheid aanvragen om bijzondere bijstand kan de gemeente geen onderscheid maken in de afhandeltermijnen hiervan. Voor iedere burger is de gevraagde bijstand immers van belang en heeft deze spoed. De gemeente streeft er wel naar om de aanvragen om bijzondere bijstand zo snel mogelijk af te handelen. Sinds de instelling van Team 5 (zie hieronder) lukt dat meestal wel binnen de wettelijke termijn, en soms ook sneller.

² De gemeente gaat er bij deze datum van 4 juli 2016 kennelijk vanuit dat de aanvragen van de heer T. op 9 mei 2016 waren ingediend. Later geeft de gemeente aan dat dat niet 9 mei was maar 25 april. (25 april + 8 weken = 20 juni 2016)

27. De financiering van juridische procedures komt voor eigen rekening en risico van de burger. De bijzondere bijstand is er om de burger enigszins financieel tegemoet te komen. De gemeente neemt daarmee niet de verantwoordelijkheid van de burger over. Of de burger bijzondere bijstand krijgt voor zijn juridische procedures is immers nooit geheel zeker. Dat hangt af van een aantal factoren (zie artikel 6.1 van de Beleidsregels bijzondere bijstand Rotterdam 2016).
28. Iedere bijstandsgerechtigde wordt geacht maandelijks enige reserve op te bouwen voor het doen van vervangingsaankopen of andere plotseling opkomende kosten. Griffierecht kan ook als dergelijke kosten worden gezien. Indien de burger geen spaarpot hiervoor heeft, wordt hij geacht dat op een andere manier zelf op te lossen (middels een lening bij familie, vrienden, etc.).
29. De aanvragen om bijzondere bijstand van de heer T. zijn op 25 april 2016 door de gemeente ontvangen. De aanvragen zijn eind juni 2016 bekeken en uiteindelijk is op 31 augustus 2016 een toekennende beslissing genomen.
30. Het is onduidelijk waarom een medewerker van de gemeente op 23 mei 2016 aan de heer T. schreef dat zijn aanvragen op 9 mei 2016 waren ontvangen. De heer T. procedeert verhoudingsgewijs veel. Daardoor is de kans aanwezig dat zaken door elkaar worden gehaald.
31. Het is ook onduidelijk waarom de gemeente de heer T. op 14 juni 2016 vroeg om een kopie van een nota van € 98. De betrokken medewerker werkt niet meer voor de gemeente.
32. Het is niet duidelijk waarom de aanvragen van de heer T. zijn blijven liggen. Er was namelijk op 27 juni 2016 al een positief advies gegeven op zijn aanvraag om bijzondere bijstand in de zaak met het verzoekschrift (de zaak met het griffierecht van € 79).
33. Er is geen apart beleid voor de termijn van afhandeling van aanvragen om bijzondere bijstand. Hiervoor geldt de gebruikelijke termijn van 8 weken. Er bestaat geen aparte spoedprocedure.

34. In verband met de achterstanden in het afhandelen van bijzondere bijstand die eind 2015 waren ontstaan, heeft de gemeente begin 2016 een speciaal team in het leven geroepen dat zich uitsluitend bezig houdt met de afhandeling van bijzondere bijstand: Team 5. De achterstanden zijn inmiddels gelukkig grotendeels ingelopen.
35. Als de gemeente wel binnen de wettelijke 8-wekentermijn op de aanvraag van de heer T. had beslist, was dat nog steeds na verloop van de door de griffie gestelde betaaltermijnen geweest.
36. De heer T. was laat met zijn aanvragen om bijzondere bijstand. In de zaak met het verzoekschrift (het griffierecht van € 79) diende hij blijkens de uitspraak op 28 april 2016 het griffierecht te voldoen. Indien je dan pas in de week voorafgaand aan het verstrijken van de fatale termijn een verzoek om bijzondere bijstand indient, geen gebruik maakt van de kennelijk geboden mogelijkheid je uit te laten over het niet tijdig voldoen van het verschuldigde griffierecht en ook niet ter zitting verschijnt, dan is de uitkomst van de procedure niet verwonderlijk.
37. Voor wat betreft de behandeling van de klacht van 21 september 2016 van de heer T.: De heer T. is binnen de klachtafhandelingstermijn, bij brief van 31 oktober 2016, geïnformeerd over de interpretatie die de gemeente aan zijn 'klacht' gaf. Daarin werd hem medegedeeld dat zijn brief van 21 september 2016 zou worden doorgezonden naar de afdeling die schadeverzoeken behandelt. Daarmee was de klacht afgesloten. Indien de heer T. het daar niet mee eens was, had het voor de hand gelegen dat hij de gemeente hiervan op de hoogte had gesteld en had aangedrongen op een andere wijze van afhandeling van zijn brief van 21 september 2016. Dat heeft hij echter niet gedaan.
38. De brief van de ombudsman van 29 november 2016, waarin deze de gemeente verzoekt om alsnog op de klacht van de heer T. te reageren, is als nieuwe klacht van de heer T. ingeboekt. Daarmee is een nieuwe termijn van 8 weken gaan lopen. Die klacht is met de brief van de gemeente van 17 januari 2017 binnen de wettelijke termijn afgehandeld.
39. In de brief van 23 februari 2018 in reactie op de bevindingen en het voorlopig oordeel laat de gemeente weten dat er in individuele gevallen, gelet op bijzondere individuele omstandigheden, aanleiding kan zijn op aanvragen op kortere termijn te behandelen. Eén van deze voorwaarden is de feitelijke onmogelijkheid van betrokkene om eventuele nadelige gevolgen van het "niet-nemen" van een besluit

binnen 4 weken te voorkomen. Bij het beoordelen van deze klacht moet ook aandacht besteed worden of en in hoeverre belanghebbende gebruik heeft gemaakt of kunnen maken om niet-ontvankelijkheid te voorkomen. De gemeente vindt dat de rechtzoekende zelf stappen dient te nemen richting de rechter. De gemeente vindt dat de volgende aspecten moeten meewegen.

- a. het al dan niet benutten van mogelijkheden voor aanvrager om uitstel van betaling of verlenging van de betalingstermijn te bewerkstelligen;
- b. het al dan niet benutten van mogelijkheden van aanvrager om eventueel nadelige gevolgen van het “niet-nemen” van een besluit op de aanvraag bijzondere bijstand binnen de wettelijke termijn van 4 weken weg te nemen (verzoek aan rechtbank met mededeling dat bijzondere bijstand is aangevraagd);
- c. de feitelijke (on)mogelijkheid van betrokkene om eventuele nadelige gevolgen van het “niet-nemen” van een besluit binnen 4 weken (zoals de niet-ontvankelijkverklaring) te voorkomen;
- d. of de aanvrager feitelijk de mogelijkheid heeft gehad om het griffierecht – vooruitlopend op de beslissing op de aanvraag – zelf te voldoen. Daarbij wordt ondermeer gekeken naar saldi op rekeningen etc. Zo is bekend dat de heer T. bijvoorbeeld in mei vakantietoeslag heeft ontvangen, waarvan onduidelijk is waarom hij dat niet kon aanwenden voor betaling van het griffierecht.

40. Voorts stelt de gemeente dat het stelsel van griffierechten een hardheidsclausule kent. Een rechtzoekende heeft de mogelijkheid om een beroep te doen op de hardheidsclausule. De rechter kan de sanctie die rust op het niet betalen van het griffierecht, geheel of gedeeltelijk buiten toepassing laten wanneer hij van oordeel is dat toepassing van de sanctie, gelet op het belang van één of meer partijen bij toegang tot de rechter, zal leiden tot onbillijkheid van overwegende aard. Bij de beoordeling op dossierniveau zou ook aandacht besteed moeten worden of en in hoeverre belanghebbende gebruik van deze hardheidsclausule gemaakt heeft om niet-ontvankelijkheid te voorkomen.

Wet en regelgeving

Over de bijzondere bijstand:

41. Artikel 35, lid 1 van de Participatiewet:

“Onverminderd paragraaf 2.2, heeft de alleenstaande of het gezin recht op bijzondere bijstand voorzover de alleenstaande of het gezin niet beschikt over de middelen om te voorzien in de uit bijzondere omstandigheden voortvloeiende noodzakelijke kosten van het

bestaan en deze kosten naar het oordeel van het college niet kunnen worden voldaan uit de bijstandsnorm, de individuele inkomstenstoeslag, de individuele studietoelage, het vermogen en het inkomen voorzover dit meer bedraagt dan de bijstandsnorm, waarbij artikel 31, tweede lid, en artikel 34, tweede lid, niet van toepassing zijn. Het college bepaalt het begin en de duur van de periode waarover het vermogen en het inkomen in aanmerking wordt genomen."

42. Artikel 2.4, lid 1 van de Beleidsregels bijzondere bijstand Rotterdam 2016 (hierna: 'de Beleidsregels'):

"Voor incidenteel voorkomende algemeen noodzakelijke kosten van het bestaan geldt in principe een reserveringsplicht."

43. In de toelichting op dit artikel 2.4 wordt in de Beleidsregels opgemerkt:

Algemeen

In beginsel moeten incidenteel (of periodiek) voorkomende algemeen noodzakelijke kosten van het bestaan worden voldaan uit iemands middelen via reservering dan wel via gespreide betaling achteraf. (...).

Eerste lid

Het gaat bij incidenteel voorkomende algemeen noodzakelijke kosten van het bestaan om kosten die in principe voorzienbaar zijn (CRVB:2007:BB0547, CRVB:2012:BY0318 en CRVB:2014:1751). Zo is na de aanschaf van een nieuw ID-bewijs op voorhand al bekend wanneer dit weer moet worden verlengd. Ook bij de aanschaf van bijvoorbeeld een wasmachine is bekend, rekening houdend met de normale levensduur, dat dit apparaat op enig moment weer moet worden vervangen. Dat wil zeggen dat deze kosten weliswaar noodzakelijk kunnen zijn maar algemeen voor komen en iedereen in principe met deze kosten kan worden geconfronteerd. Het kan echter ook gaan om kosten die niet vaak voorkomen. Bijvoorbeeld notariskosten voor een testament (CRVB:2012:BW6835). Dergelijke kosten hebben te maken met een keuze van betrokkenen en zijn om die reden niet noodzakelijk of kunnen niet als uit bijzondere omstandigheden voortvloeiende noodzakelijke kosten worden aangemerkt. Naast notariskosten zijn uiteraard veel meer voorbeelden denkbaar. Dit betekent dat er in beginsel geen bijzondere bijstand wordt verstrekt voor deze kosten. (...) Het niet of onvoldoende kunnen reserveren vanwege de aflossing op schulden is in principe geen bijzondere omstandigheid (CRVB:2013:751 en CRVB:2015:2719).

Uitzonderingen

Een oordeel over de reserveringscapaciteit heeft logischerwijs ook te maken met de vraag of de kosten van de belanghebbende plotseling zijn opgekomen en daarom niet voorzienbaar

waren. Ook kan de periode, waarover men geacht wordt te reserveren, te kort zijn geweest gelet op de hoogte van de kosten. Denk bijvoorbeeld aan een lange periode van detentie bij een aanvraag om inrichtingskosten (CRVB:2014:478). Daarnaast kan het voorkomen dat belanghebbende in de te beoordelen periode te maken heeft gehad met een cumulatie van (eigen) noodzakelijke voorzienbare kosten. Het kan zijn dat dit met zich meebrengt dat er geen of onvoldoende reserveringsmogelijkheden zijn (geweest). Dit is wel afhankelijk van de aard en omvang van die kosten. Verder ligt het in ieder geval op de weg van belanghebbende dat te stellen en desgevraagd aan te tonen met verifieerbare bewijsstukken. Met kosten die betrekking hebben op andere personen dan de aanvrager wordt in principe geen rekening gehouden.”

44. Artikel 6 van de Beleidsregels:

Artikel 6.1 Eigen bijdragen rechtsbijstand en griffierechten

1. Het college kan bijzondere bijstand verlenen voor de kosten van de eigen bijdrage voor rechtsbijstand indien aan de belanghebbende een toevoeging is verleend.
2. De noodzakelijke kosten voor de eigen bijdrage rechtsbijstand worden vastgesteld op basis van de verschuldigde eigen bijdrage verminderd met de verlaging, als bedoeld in het Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand, die belanghebbende redelijkerwijs had kunnen krijgen.
3. Het college kan bijzondere bijstand verlenen voor griffierecht, mits de belanghebbende gebruik maakt van de mogelijke kortingsregelingen voor griffierechten.
4. De bijzondere bijstand wordt om niet verstrekt.

Over de redelijke termijn

45. Artikel 4:13 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: 'Awb'):

“1- Een beschikking dient te worden gegeven binnen de bij wettelijk voorschrift bepaalde termijn of, bij het ontbreken van zulk een termijn, binnen een redelijke termijn na ontvangst van de aanvraag.

2- De in het eerste lid bedoelde redelijke termijn is in ieder geval verstreken wanneer het bestuursorgaan binnen acht weken na ontvangst van de aanvraag geen beschikking heeft gegeven, noch een mededeling als bedoeld in artikel 4:14, derde lid, heeft gedaan.”

Over het griffierecht in de zaak met het beroepschrift (ad € 168):

46. Artikel 8:41 van de Awb:

"1- Van de indiener van het beroepschrift wordt door de griffier een griffierecht geheven.

2 Het griffierecht bedraagt:

(...)

b. € 156 [Red: per 1 januari 2016: € 168] indien door een natuurlijke persoon beroep is ingesteld tegen een ander besluit,

(...)

4- De griffier deelt de indiener van het beroepschrift mede welk griffierecht is verschuldigd en wijst hem daarbij op het bepaalde in het vijfde en zesde lid.

5- Het griffierecht dient binnen vier weken na verzending van de mededeling van de griffier te zijn bijgeschreven op de rekening van het gerecht dan wel ter griffie te zijn gestort.

6- Indien het bedrag niet tijdig is bijgeschreven of gestort, is het beroep niet-ontvankelijk, tenzij redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat de indiener in verzuim is geweest.

(...)"

47. Artikel 12 van de Procesregeling bestuursrecht 2013:

"1- Na ontvangst van het beroepschrift nodigt de griffier de indiener per gewone post uit het griffierecht binnen vier weken te voldoen.

2- Indien na de verzending van de uitnodiging per gewone post de termijn waarbinnen dient te worden betaald, is verstreken en het verschuldigde griffierecht niet is ontoangen, verzendt de griffier de mededeling, genoemd in artikel 8:41, vijfde lid, van de Awb, aangetekend.

3- Indien na verzending van de mededeling, genoemd in het tweede lid, het griffierecht niet binnen de gestelde termijn is bijgeschreven of gestort, geeft de rechtbank toepassing aan artikel 8:41, zesde lid, van de Awb.

(...)

7- Indien het beroep niet-ontvankelijk is verklaard wegens het niet tijdig betalen van het griffierecht, betaalt de griffier het eventueel na de (laatste) termijn betaalde griffierecht ter zake van dat beroep terug."

Over het griffierecht in de zaak met het verzoekschrift (ad € 79):

48. Artikel 3, leden 2, 4 en 5 van de Wet griffierechten burgerlijke zaken (zoals deze in 2016 luidde, hierna: 'Wgbz'):

"2- Voor de indiening van een verzoekschrift of een verweerschrift wordt een griffierecht geheven, voor zover bij of krachtens deze wet of een andere wet niet anders is bepaald.

4- De verzoeker en de belanghebbende zijn het griffierecht verschuldigd vanaf de indiening van het verzoekschrift respectievelijk het verweerschrift en zorgen dat het griffierecht binnen vier weken nadien is bijgeschreven op de rekening van het gerecht waar de behandeling plaatsvindt dan wel ter griffie is gestort.

5- De hoogte van het griffierecht wordt bepaald aan de hand van de tabel die als bijlage bij deze wet is gevoegd."

49. De bijlage bij de Wgbz bepaalt in 2016 dat het griffierecht bij de rechtbank in het onderhavige geval € 79 bedraagt.

50. Artikel 1.2.3 van het Procesreglement verzoekschriftprocedures rechtbank civiel handel voorzieningenrechter zoals dat in 2016 luidde:

"De verzoeker is bij indiening van een verzoekschrift griffierecht verschuldigd, tenzij anders is bepaald in de Wet griffierechten in burgerlijke zaken. Het griffierecht moet door verzoeker binnen vier weken na de indiening van het verzoekschrift op de rekening van de rechtbank zijn bijgeschreven of ter griffie zijn gestort.

Indien het verzoekschrift na indiening wordt ingetrokken of de rechter toepassing heeft gegeven aan het bepaalde in artikel 282a lid 2 Rv, blijft de verzoeker griffierecht verschuldigd."

51. Artikel 282a, leden 2 en 4 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: 'Rv'):

"2- Heeft de verzoeker het verschuldigde griffierecht niet tijdig voldaan, dan verklaart de rechter de verzoeker niet-ontvankelijk in het verzoek. Voordat de rechter hiertoe overgaat, stelt hij de verzoeker in de gelegenheid zich uit te laten over het niet tijdig voldoen van het verschuldigde griffierecht.

4- De rechter laat het eerste lid, tweede lid, eerste volzin, en derde lid, eerste volzin geheel of ten dele buiten toepassing, indien hij van oordeel is dat de toepassing van die bepalingen gelet op het belang van één of meer van de partijen bij toegang tot de rechter, zal leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard."

Over de klachtbehandeling:

52. Artikel 14, lid 1 van de Verordening klachtbehandeling Rotterdam 2013:

"Het bestuursorgaan handelt de klacht of het klaagschrift af binnen vier weken na ontvangst. Deze termijn kan eenmaal, met ten hoogste vier weken, worden verlengd."

Toetsing aan behoorlijkheidsvereisten

53. De ombudsman toetst het optreden van de gemeente Rotterdam aan de behoorlijkheidsvereisten:

Fair Play

De overheid geeft de burger de mogelijkheid om zijn procedurele kansen te benutten en zorgt daarbij voor een eerlijke gang van zaken.

De overheid heeft een open houding waarbij de burger de gelegenheid krijgt zijn standpunt en daarbij horende feiten naar voren te brengen en te verdedigen en het daaraan tegenovergestelde standpunt te bestrijden (hoor en wederhoor). De overheidsinstantie speelt daarbij open kaart en geeft actief informatie over de procedurele mogelijkheden die de burger kan benutten.

Voortvarendheid

De overheid handelt zo snel en slagvaardig mogelijk.

De wettelijke termijnen zijn uiterste termijnen. De overheid streeft waar mogelijk kortere termijnen na. Als besluitvorming langer duurt, dan informeert de overheid de burger daarover tijdig. Als er geen termijn genoemd is, handelt de overheid binnen een redelijke – korte – termijn.

Overwegingen

54. Tijdens het onderzoek is gebleken dat de heer T. bij brief van 19 april 2016 een nota van de griffier ontving in de zaak waarin hij een verzoekschrift indiende. In die brief stond dat hij binnen 4 weken na 19 april 2016 de nota moest betalen. In de zaak van het beroepschrift ontving hij eveneens op 19 april 2016 een nota dat het bedrag uiterlijk op 16 mei 2016 op de rekening van de griffie moest zijn bijgeschreven. 4 dagen later vraagt de heer T. naar aanleiding van beide nota's bijzondere bijstand aan. Bij zijn aanvragen voegt hij een kopie van de nota's van de griffier.

55. Op 20 mei 2016 stuurt de heer T. zowel de herinnering voor de betaling van 18 mei 2016 inzake het beroepschrift als de eerste aanmaning van 18 mei 2016 in het verzoekschrift door. In zowel de nota's als de eerste herinnering en de aanmaning staat dat als de heer T. niet betaalt, hij geen verder uitstel krijgt en hij niet-ontvankelijk wordt verklaard.

56. De ombudsman concludeert daaruit dat de heer T. zijn aanvraag tijdig indiende en de gemeente voldoende en tijdig heeft gewaarschuwd voor de consequenties van het niet afhandelen van zijn aanvraag. In haar reactie op de klacht schrijft de gemeente dat de heer T. zijn aanvragen te laat indiende en dat de heer T. zelf een rol speelde bij de niet-ontvankelijk verklaring. Gelet op het bovenstaande kan de ombudsman deze stelling niet begrijpen.
57. De termijnen waarop griffierechten moeten worden betaald, zijn dwingend en van nationaal recht. Zowel op grond van artikel 8:41 Algemene wet bestuursrecht, artikel 12 van de Procesregeling bestuursrecht 2013, artikel 3 leden 2, 4 en 5 van de Wet griffierechten burgerlijke zaken, als artikel 1.2.3 van het Procesreglement verzoekschriftprocedures rechtbank dienen griffierechten binnen 4 weken na de mededeling van de griffier over de hoogte van het verschuldigde griffierecht, betaald te worden.
58. In alle gevallen is ook duidelijk wat er gebeurt als het griffierecht niet op tijd wordt betaald: het beroep- of het verzoekschrift wordt niet ontvankelijk verklaard.
59. Van de gemeente mag verwacht worden dat zij haar werkprocessen zo inricht dat de rechtsbescherming van betrokkenen niet gefrustreerd wordt. Juist omdat iedere burger het recht heeft om zijn dispuut met de overheid, bedrijven of particulieren voor te leggen aan een onafhankelijke rechter, heeft de gemeente hier een zorgplicht.
60. Een behoorlijk handelende overheid zorgt ervoor dat de termijnen voor afhandeling van aanvragen bijzondere bijstand voor griffierecht corresponderen met de dwingende termijnen van het nationale recht zodat haar inwoners een reële mogelijkheid hebben om hun dispuuten met diezelfde overheid aan een onafhankelijke rechter voor te leggen. Dit geldt in het bijzonder wanneer het alleen gaat om het aanpassen van het eigen werkproces en de gemeente daarbij niet afhankelijk is van anderen.
61. Het argument van de gemeente dat zij deze aanvragen bijzondere bijstand niet sneller zou kunnen afhandelen, omdat dan willekeur zou ontstaan, overtuigt niet. Het een sluit tenslotte het ander niet uit: Het sneller behandelen van aanvragen bijzondere bijstand voor griffiekosten, sluit niet uit dat ook andere aanvragen bijzondere bijstand sneller behandeld zouden kunnen (en moeten) worden.

62. Het argument van de gemeente dat de heer T. van zijn bijstandsuitkering gelden had moeten reserveren voor de betaling van de griffierechten overtuigt ook niet. De kosten waren immers niet voorzienbaar en achteraf staat vast dat de heer T. recht had op de bijzondere bijstand. Met andere woorden het waren voor hem geen noodzakelijk algemene kosten van bestaan waarvoor hij had moeten reserveren.
63. Ten aanzien van de 2^e klacht stelt de ombudsman vast dat de gemeente inmiddels op alle onderdelen van de klacht van de heer T. is ingegaan. Hoewel de gemeente langer dan 4 weken deed over de afhandeling van de klacht, is er wel een reactie gekomen op de klacht. De ombudsman sluit daarom het onderzoek naar deze klacht zonder daar een oordeel over te geven.

Ten overvloede:

64. Los van het bovenstaande vraagt de ombudsman zich af of een termijn van 8 weken voor de afhandeling van een aanvraag bijzondere bijstand echt nodig is.
65. Een beschikking dient ingevolge artikel 4:13 van de Algemene wet bestuursrecht gegeven te worden binnen de bij wettelijk voorschrift bepaalde termijnen, of bij het ontbreken van zulk een termijn, binnen een redelijke termijn na ontvangst van de aanvraag. De redelijke termijn voor het beslissen op een aanvraag is in ieder geval verstreken als niet binnen een termijn van 8 weken na ontvangst van de aanvraag een beschikking is gegeven. Met andere woorden: 8 weken is een uiterste termijn.
66. De aanvraag bijzondere bijstand voor griffierechten is een vrij simpele aanvraag waarvoor geen of weinig onderzoek nodig is om te kunnen beoordelen of betrokkene daarvoor in aanmerking komt. De ombudsman vraagt zich daarom af of de afhandeling van deze aanvragen niet sneller kan dan de termijn van 8 weken die de gemeente hanteert. Een snellere afhandeling zou zeker ten voordele van de rechtsbescherming van de burger zijn.
67. Tijdens het onderzoek naar de klacht viel de ombudsman op dat er op de gemeentelijke website niet eenvoudig informatie te vinden was over de mogelijkheid om bijzondere bijstand voor de kosten van de eigen bijdrage rechtsbijstand of griffierechten aan te vragen.

Oordeel

Klacht 1 De gemeente heeft te laat op mijn aanvraag om bijzondere bijstand beslist met als gevolg dat ik het griffierecht in twee rechtszaken niet (tijdig) heb kunnen betalen en ik in die zaken niet-ontvankelijk werd verklaard.

De eerste klacht van de heer T. is gegrond. De onderzochte gedraging van de gemeente Rotterdam (cluster Werk en Inkomen) is niet behoorlijk. De gemeente heeft gehandeld in strijd met het behoorlijkheidsvereiste Fair Play.

Klacht 2 De gemeente heeft mijn klacht daarover niet behandeld. Ook heeft ze de termijnen voor afhandeling van mijn klachten overschreden.

De ombudsman sluit het onderzoek naar de tweede klacht van de heer T. af zonder daar een oordeel aan te verbinden omdat tijdens het onderzoek naar de klacht op alle klachtelementen is gereageerd.

De ombudsman ziet aanleiding om aan zijn oordeel 2 aanbevelingen te verbinden.

Aanbevelingen

1. Breng de termijn voor afhandeling van aanvragen bijzondere bijstand voor griffierechten zoveel mogelijk in overeenstemming met de dwingendrechtelijke bepalingen van nationaal recht: handel deze aanvragen binnen 4 weken af.
2. Vermeld op de website van de gemeente Rotterdam onder Wonen en Leven/ Bijzondere Bijstand dat het overeenkomst artikel 6 Beleidsregels bijzondere bijstand Rotterdam 2016 mogelijk is om bijzondere bijstand aan te vragen voor de eigen bijdrage kosten rechtsbijstand en griffierechten en hoe de procedure in zijn werk gaat.

Reactie gemeente 1^e aanbeveling:

In haar reactie van 23 februari 2018 op de 1^e aanbeveling laat de gemeente weten dat zij deze aanbeveling niet overneemt omdat de wettelijke termijn van 8 weken om een verzoek tot bijzondere bijstand af te doen voor haar leidend is. De gemeente vindt dat dwingendrechtelijke termijnen in algemene zin niet met zich meebrengen dat de gemeente gehouden is zijn werkprocessen zodanig in te richten, dat aanvragen af worden gehandeld binnen een termijn, die aanzienlijk korter is dan de door de nationale wetgever vastgestelde algemeen geldende afhandelingstermijn van maximaal 8 weken.

De gemeente meent voorts dat de aanvrager van de bijzondere bijstand zelf actie moet ondernemen om te voorkomen dat hij niet-ontvankelijk wordt verklaard wegens het niet tijdig betalen van het griffierecht. Eén van de mogelijkheden is volgens de gemeente dat de aanvrager de griffierechten eerst zelf betaalt of laat betalen, dat hij uitstel van betaling vraagt of dat hij bij de rechter een beroep doet op een hardheidsclausule.

De gemeente schrijft dat dit zowel op grond van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering als op grond de Algemene wet bestuursrecht mogelijk is. De rechter kan bij een geslaagd beroep op deze hardheidsclausule de sanctie die rust op het niet tijdig betalen van de griffierechten geheel of gedeeltelijke buiten toepassing laten.

Reactie ombudsman

De ombudsman vindt in de reactie van de gemeente geen aanleiding om zijn aanbeveling in te trekken. De overheid moet het zo organiseren en met andere organisaties samenwerken dat een individuele rechtzoekende niet afhankelijk is van de tijdige afhandeling van zijn aanvraag bijzondere bijstand om zijn dispuut met diezelfde overheid, bedrijven of particulieren voor te kunnen leggen aan een onafhankelijke rechter.

Reactie gemeente op 2^e aanbeveling

De gemeente schrijft in haar brief van 23 februari 2018 ten aanzien van de 2^e aanbeveling, dat zij deze overneemt. De gemeente zal op de website informatie opnemen over de mogelijkheid om bijzondere bijstand aan te vragen voor rechtsbijstand en griffierecht.

Reactie ombudsman

Met instemming neemt de ombudsman kennis van de reactie van de gemeente.

De gemeente blijkt bij het vaststellen van dit rapport al uitvoering gegeven te hebben aan deze aanbeveling: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/bijzondere-bijstand/>

Bijlage bij rapport dossier 2017.744

Klachtbehandeling door de gemeente

1. Op 19 oktober 2016 dient klager een klacht in bij de ombudsman,
2. Bij brief van 25 oktober 2016 bevestigt de ombudsman de ontvangst van de klacht aan klager.
3. Bij brief aan Werk en Inkomen van 25 oktober 2016 vraagt de ombudsman om de klacht van klager te behandelen.
4. Bij e-mail van 26 oktober 2016 mailt klager de ombudsman de door hem bij de gemeente ingediende klacht.
5. Bij brief aan klager van 1 november 2016 deelt de ombudsman hem mede dat de gemeente contact met de ombudsman heeft opgenomen en heeft meegedeeld de klacht van klager van 21 september 2016 niet als klacht maar als verzoek om schadevergoeding te zullen behandelen.
6. Bij brief aan klager van 10 november 2016 wijst de gemeente het verzoek om schadevergoeding van klager af.
7. Bij e-mail van 22 november 2016 stuurt klager de brief van de gemeente van 10 november 2016 aan de ombudsman door en verzoekt hij om behandeling van zijn klacht.
8. Bij brief aan Werk en Inkomen van 29 november 2016 verzoekt de ombudsman om de klacht van klager van 21 september 2016 alsnog te behandelen.
9. Bij e-mail van 1 december 2016 bericht de gemeente de ombudsman tot behandeling van de klacht over te gaan.
10. Bij brief aan klager van 17 januari 2017 reageert de klachtbehandelaar Werk en Inkomen op de klacht van 21 september 2016.
11. Bij e-mail van 17 januari 2017 stuurt de gemeente haar brief aan klager van 17 januari 2017 door naar de ombudsman.

Klachtbehandeling door de ombudsman

12. Bij e-mail aan de ombudsman van 30 januari 2017 reageert klager op de brief van de gemeente van 17 januari 2017 en hij komt op het spreekuur van de ombudsman van 14 februari 2017.
13. Bij brief van 13 maart 2017 bevestigt de ombudsman de ontvangst van aanvullende informatie aan klager.
14. Bij brief van 19 mei 2017 deelt de ombudsman aan de gemeente mede een onderzoek naar de klachten van klager te openen en stelt hij enkele vragen aan de gemeente.

15. Bij brief aan de ombudsman van 2 juni 2017 reageert de gemeente op de brief van de ombudsman van 19 mei 2017.
16. Bij brief van 27 juni 2017 stuurt de ombudsman de brief van 2 juni 2017 door naar klager met het verzoek daarop te reageren.
17. Bij brief van 18 juli 2017 herinnert de ombudsman de heer T. aan zijn verzoek om een reactie te geven op de brief van de gemeente van 19 mei 2017.
18. De ombudsman heeft de heer T. een aantal keer de gelegenheid gegeven om op de reactie van de gemeente te reageren. Hoewel de ombudsman niet meer van de heer T. heeft vernomen en hij niet reageert op verzoeken van de ombudsman om te reageren, besluit de ombudsman toch een oordeel aan zijn klachten te verbinden.
19. De ombudsman heeft op 10 januari 2018 de bevindingen verstuurd naar de heer T. en de gemeente.
20. Op 24 januari 2018 reageert de heer T. instemmend op de bevindingen van de ombudsman.
21. Bij brief van 7 februari 2018 vraagt de gemeente uitstel van het termijn om te reageren op de bevindingen van de ombudsman.
22. In de brief van 23 februari 2018 reageert de gemeente op de bevindingen van de ombudsman.